

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

Det skapende universitet

SØR-TRONDLAG
FYLKESKOMMUNE

NÆRINGSFORENINGEN
I TRONDHEIM

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

Trondheim 14. november 2011

Til

Helse- og omsorgsdepartementet

Kommunetjenesteavdelingen

Postboks 8011 Dep

0030 Oslo.

(postmottak@hod.dep.no)

Høring NOU 2011:11 Innovasjon i omsorg. Høring fra Trondheim Helseklynge

Trondheim Helseklynge oversender med dette høring på NOU 2011:11 Innovasjon i omsorg.

Trondheim Helseklynge (www.helseklyngen.no) er et strategisk samarbeid mellom 8 organisasjoner innen forskning og utdanning, offentlig virksomhet og næringsliv, og har et fokus på forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon på helse og omsorgsfeltet.

Vi finner at utvalget har gjort en god jobb og inkludert svært mange relevante forhold. Vi slutter også til de tiltakene utvalget har foreslått som er framhevet i høringsbrevet. Vi har følgende kommentarer til forhold vi mener må vektlegges i det videre arbeid på dette feltet.

Involvering av **forsknings- og utdanningsinstitusjonene**. Utvalget fremmer forslag som vil endre arbeidsmåten på omsorgsfeltet og som forutsetter omfattende kunnskapsgenerering og kompetanseheving. De peker på forsknings- og utdanningsinstitusjonene som sentrale, men vi mener at disse må få en enda mer sentral plass i videre arbeid. Dette skyldes bl.a. at det er forskere fra disse institusjonene som må bidra til kunnskapsgenereringen og at det er studenter fra disse institusjonene som skal være de framtidige arbeiderne på feltet.

Økning av **praksisplasser** i kommunen. Vi er av den oppfatning at et veldig viktig virkemiddel for å fremme interessen for å arbeide i kommunene er at de har vært i praksis i kommunen i studietiden. I dag er det for få praksisplasser i kommunene. Dette må bedres gjennom flere tiltak fra krav i lov og regelverk til nye innovative løsninger for å sikre god veiledning. Spesielt viktig er det å pålegge kommunene plikt til å ha studenter i praksis slik som spesialisthelsetjenesten har.

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

Det skapende universitet

SØR-TRONDELAG
FYLKESKOMMUNE

NÆRINGSFORENINGEN
I TRONDHEIM

Studenter som **endringsagenter**. Ved å ha studenter på praksis i kommunene, skjer det en utveksling mellom utdannings- og forskningsmiljøene og praksisfeltet som er viktig. I tillegg kan studenter fungere som endringsagenter mens de er i praksis. Dette kan skje ved at de får opplæring i nye måter å arbeide på og hvordan disse kan implementeres før de er på praksisutplassering. I tillegg kan de få i oppgave under praksisperioden å identifisere ting de mener kan gjøres på en "bedre" måte og spille dette tilbake til praksisplassen. Dette forutsetter økt trykk på å implementere opplæring i innovasjon, entreprenørskap og forbedringskunnskap i utdanningene.

Vi er spesielt enig i fokuset på **hjemmet** som arena (inkludert kollektiv bolig jfr tabell 6.1). En konsekvens av å ha hjemmet som en enda sterkere arena, er at det trengs personell som har kompetanse å jobbe på denne arenaen. I tillegg til kompetanseheving av de som er involvert allerede, må dette legges inn i utdanningene. En åpenbar måte er å legge til rette for at studenter har praksis knyttet til hjemmene. Det reiser noen utfordringer i forhold til bl.a. veiledning, men det går godt an å se for seg at brukeren er den som veileder studentene når de er i hjemmet. Videre kan man se for seg at studenter fra ulike utdanninger kan ha praksis i hjemmet samtidig for å sikre opplæring i tverrfaglighet. Det å la studenter ha praksis i hjemmet må hensyntas i utvikling av regelverk og avtaler om aktiviteter

Flerfaglighet i forskning og utdanning. Dette er et forhold som utvalget behandler bra og som vi vil påpeke viktighetene av. Vi vil oppfordre til at det stilles krav om flerfaglighet der det er naturlig for å bidra til å påvirke utvikling i en ønsket retning mot mer samarbeid på tvers av faghegemoniene.

Behovet for definerte "**omsorgskjeder**". I forbindelse med bl.a. samhandlingsreformen er det et fokus på pasientforløp (oftest knyttet til sykehusinterne forløp) / behandlingsforløp (oftest knyttet til forløp på tvers av nivå). Dette fokuset skyldes at det er nødvendig å definere hvordan tjenester skal settes sammen for at pasienten skal oppleve dem som en helhet. Det samme behovet finnes i omsorgssektoren. Arbeid med å definere "omsorgskjeder" vil gjøre det lettere for en aktør å vite hva som er forventet av andre aktører og hvordan han/hun kan bidra til å gjøre jobben lettere for de andre aktørene. Et godt eksempel på slikt arbeid er forsknings og praksisprosjektet Samhandlingskjeden kronisk syke (<http://www.stolav.no/samhandlingskjeden>) og spesielt Helhetlig Pasientforløp i eget Hjem (HPH) som kjøres i Midt-Norge. Arbeidet med omsorgskjeder bør også framheves fordi det inkluderer organisasjonsutvikling. Som utvalget refererer til handler utfordringene med å ta i bruk velferdsteknologi 20 % om teknologi og 80 % om organisasjon.

Behov for **systemforståelse**. Det er et behov for å styrke aktørenes kunnskap om hvordan hele helse- og omsorgstjenesten fungerer. Vi ser et sterkt behov for utarbeiding og spredning av informasjon som gir aktørene en systemforståelse som påvirker dem til å se den helheten de inngår i. Dette,

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

ST. OLAVS HOSPITAL
UNIVERSITETSSYKEHUSET I TRONDHEIM

Kunnskapen du trenger

NTNU
Det skapende universitet

SINTEF

esit

SSB-TRONDLAG
FYLKESKOMMUNE

Helseklynge Trondheim
Helseklynge Trondheim

sammen med andre tiltak, kan være med på å fremme den ønskede samhandlingen. Vi mener dette er vel så viktig som utvalgets forslag om at ansatte og studenter skal ha opplæring i velferdsteknologi (jfr kap 7.4). Det er etter vår mening viktigere hvordan velferdsteknologien spiller på lag med det øvrige systemet.

Påkobling av **privat utstyr** til offentlig oppfølging. Det er å forvente at det kommer produkter på markedet som brukere kan kjøpe selv. Det trengs en vurdering av forholdet mellom å kjøpe velferdsteknologi privat og å ha rett til å koble dette opp mot ulike systemet for oppfølging. Det kan vurderes som fordelaktig at folk kan kjøpe selv da det gir press på tjenesteyterne, men samtidig er det lett å se det uheldig i at det skapes behov som ikke kan dekkes i situasjoner hvor man ikke får koblet sitt private utstyrtile t system for oppfølging.

Etablering av kommunale **lærings- og mestringssentra** (LMS). Det er viktig at det finnes et knutepunkt i en kommune eller kommunegruppe som tilbyr eller har oversikt over tilbud som er fokusert på å fremme mestring hos brukere og pårørende og også kan tilby opplæring til ansatte i (helse og omsorgs)pedagogikk som fremmer slik mestring. LMSene kan være en viktig arena for å spre kunnskap om for eksempel hverdagsrehabilitering, selvhjelp og bruk av velferdsteknologi. Arbeid med å etablere slike LMS, også sett i lys av den rolle de er tenkt i samhandlingsreformen, bør prioriteres.

Nasjonalt forskningssenter som fokuserer på tjenestene. Vi ser klart behovet for et Nasjonalt InnovasjonsSekretariat for Omsorgssektoren (NISO) slik som utvalget foreslår. Vi legger likevel merke til at utvalget ikke framhever viktigheten av å ha et nasjonalt forskningssenter. Et slikt forskningssenter må drive målrettet og langsiktig forskning på høyt nivå og ha forskerrekruttering og utdanning som en integrert del av aktiviteten. I tillegg trengs det sterke nettverk nasjonalt og internasjonalt og aktivt samarbeid med praksisfeltet. For å fylle disse oppgavene må forskningssenteret ha en langsiktig finansiering og en kritisk mengde av forskere og en aktivitet som konsentreres rundt avgrensede satsingsområder. Vi har nylig etablert et Senter for Samhandlingsforskning (SeSam, www.sesam.helseklyngen.no) - et samarbeid mellom alle forsknings og praksismiljøene i Midt-Norge som er opptatt av forskning på utforming av helse- og omsorgstjenesten – som kan være en modell for et slikt forskningssenter eller muligens også ivareta en slik funksjon.

Bruk av **simulatortrening**. Det er store grupper personell og brukere som skal ha økt kompetanse. For å få stor kapasitet på feltet, vil det være hensiktsmessig å utvikle og ta i bruk simulatorer. En simulator i denne sammenheng kan være alt fra et fysisk rom hvor man pårøver ut nye fysiske produkter (jfr smarthus) via 3D virtuell utprøving av virtuelle produkter og arbeidsmåter til nettsteder hvor man kan få opplæring og få se på produkter.

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

Tilbud og system ut fra **Diagnose eller funksjon**. I mange tilfeller vil omsorgstiltakene være knyttet til brukerens helsetilstand (jfr pkt 8.1.3. Omsorgssektorens identitet og kunnskapsgrunnlag). Det bør klargjøres hvordan man i primærhelsetjenesten skal forholde seg til at for eksempel samme bruker med tre eller flere diagnoser i framtiden kan få tilbud om en KOLS, diabetes og hjertekoffert som inneholder mange av de samme funksjonene men som likevel er koblet til ulike system. Det er spesielt behov for en tenking om i hvilken grad man kan stimulere til generelle system.

Viktigheten av **bedriftsnettverk (MedITNor)**. Det er både viktig og riktig å satse på omsorgsfeltet og spesielt velferdsteknologi som en ny næring (jfr kap 9). Det forutsetter tett samarbeid mellom alle aktører. For å lette tilgang til og synergi mellom bedrifter er det viktig med bedriftsnettverk. Et godt virkemiddel vil derfor være å legge til rette for bedriftsnettverk som også inkluderer FoU virksomheter og offentlige virksomheter. Ett eksempel på slik aktivitet er MedITNor (www.meditnor.no) som gjennom sin Arena periode har skapt det største bedriftsnettverket innen velferdsteknologi og Helse-IT.

Bruk av eksisterende **befolkningsstudier (HUNT)**. Vi mener det er riktig å satsen på en stor nasjonal forløpstudie (jfr pkt 8.3.5). Vi vil peke på at arbeidet med en slik studie kan legges til miljø som har kompetanse og infrastruktur på å gjennomføre store undersøkelser. Et slikt miljø er ved Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (www.hunt.no). I tillegg bør de store mulighetene som ligger i allerede gjennomførte befolkningsundersøkelser benyttes. Igjen peker HUNT seg ut, med sitt unike materiale som bl.a. gir mulighet til en tyvstart mer enn 25 år tilbake i tid. Forut for å sette opp forløpstudien, bør det etableres et program som sikrer uthenting av kunnskap fra allerede innsamlede data. Dette vil gi viktige innspill i utforming av en forløpstudie.

Inkluder de medisinsk forankrede fagene. Selv om det kan være en utfordring med "medikalisering" (jfr pkt 8.1.7), vil vi framheve viktigheten av også å inkludere de "medisinsk forankrede fagene". Det ligger mange styrker i bl.a. deres forskningstradisjon som kan bidra til å løfte omsorgsforskning. Dette gjelder forhold som vekten på generaliserbarhet, internasjonal orientering og studier av effekt. Det bør også problematiseres hvordan omsorgsforskning kan gjøres mer generell jfr oppsummeringen i pkt 8.2.1. Selv om det kan oppleves som urettferdig å sammenligne omsorgsforskning med forskning som har utgangspunkt i menneskers fysiologi (for eksempel virkemåter og effekt av medisiner) hvor man antar at kunnskap frambrakt i Norge er like relevant i alle andre deler av verden, er det likevel noe av lære av en slik tankegang. Det trengs et fokus på at kan være generelle universelle "sannheter" også på omsorgsfeltet, spesielt hvis man har et fokus på de underliggende mekanismene.

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

Kobling til **helsetjenesteforskning**. Skal omsorgsforskningen bli sterkere trengs det en strategisk oppbygging hvor det blir stadig flere som tar doktorgrader på feltet. Fordi en god del av omsorgsforskningen har likheter med helsetjenesteforskning (tverrfaglighet, bruk av flere ulike metoder med mer), bør man spille på disse miljøene i oppbyggingen. Det gjelder alt fra å etablere PhD program hvor PhD emner i helsetjenesteforskning inngår, til å koble omsorgsdimensjonen på større helsetjenesteforskningsprosjekt.

Fokus på **kommunene**. Vi skjønner hvor utvalget kommer fra når de skriver at det bør "skilles klarere mellom omsorgsforskning og spesialisthelsetjenesteforskning". Vi er av den oppfatning at det må være en så god sammenheng mellom områdene, at det er uheldig å operere med et skille. Vi mener det er riktigere å passe på at det blir et fokus på kommunene i det totale forløp fra sykehus til omsorg. Ved å legge til rette for at kommunene skal ha en sentral plass, vil man få en forskyvning av den dominans som spesialisthelsetjenesten har hatt til å bestemme faglige mål, fordeling av oppgaver og innhold.

Med vennlig hilsen

Aslak Steinsbekk
Prosjektleder i Trondheim Helseklynge

Vedlegg 1

5.1 Mobilisere til økt forskningsaktivitet i næringslivet

Det å mobilisere flere bedrifter til å ta i bruk FoU og andre til øke sin FoU-aktivitet er et viktig bidrag i næringsutviklingsarbeidet i regionen. De regionale FoU-virkemidlene skal bidra til at næringslivet i regionen øker sin innovasjons- og konkurranseevne ved å initiere forskningsprosjekt og ta i bruk resultater fra FoU.

- utvikle arenaer der aktørene møtes,
- skape bevissthet om forskningens betydning
- sørge for god informasjon om mulighetene som ligger i de ulike virkemidlene,
- Styrke bestillerkompetanse i næringslivet
- Øke FoU-kompetansen i næringslivet, blant annet gjennom økt andel av personer med dr.gradskompetanse ved å stimulere til bruk av nærings-PhDer.
- Synliggjøre muligheter i nasjonale og internasjonale forskningsprogram
- Bruke studenter/fagmiljø, kompetansemegling og næringshagene aktivt for å sikre bedrifter og gründere i distriktene tilgang på relevante FoU-miljø
- Aktiv bruk av regionale bedriftsprosjekter og regionale institusjonsprosjekter gjennom Regionalt forskningsfond Midt-Norge
- Trekke FoU-miljøene sterkere inn i arbeidet med næringsrettede utviklingsstrategier, eksempelvis marin, landbruk og kulturnæring samt sentrale offentlige virksomheter som helse.
- Stimulere til tettere samarbeid mellom de ulike FoU-aktørene i Trøndelag gjennom RFF, VRI og andre tiltak.

5.2: Mobilisere til forskning og innovasjon i offentlig sektor

Offentlig sektor må stadig fornyes for å videreutvikle velferdssamfunnet og møte nye utfordringer. De regionale FoU-virkemidlene skal brukes til å fremme deltakelse fra offentlig sektor i forskningsprosjekter og bidra til aktiv formidling og bruk av forskningsresultater.

Prioriterte virkemidler

- Bidra til utvikling av organisasjonsformer i det offentlige som skaper kreative rom hvor forskjelligheter kan møtes, hvor ildsjelene og personer med eierskap til nye ideer stimuleres og gis tillit enten de er medarbeidere, ledere eller politikere.
- Skapes arenaer der sektoren og forskningsmiljøene møtes – erfaringene med kompetansemegling er her en mulighet som bør utnyttes.
- Arbeide for at offentlig sektor tilrettelegger for innovasjon gjennom sine kjøp.

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

- Bidra til samarbeid over kommunegrensene får økt i omfang, i form av Regionråd kommunegrupperinger, samkommuner, tjenestesamarbeid og lignende.
- Utvikle et tettere samarbeid mellom FoU-miljøene og offentlig sektor i forbindelse med FoU-arbeid og kunnskapsformidling.
- Forbedre og tilpasse virkemidlene til offentlig sektor/kommunale behov
- Brukerstyrt forskning som et virkemiddel for å skape nærhet til forskning i offentlig sektor.
- Etablere kompetansemekling innenfor innovasjon i offentlig sektor
- Avsette midler i offentlige virksomheter for egne utviklingstiltak
- Synliggjøre muligheter i nasjonale og internasjonale forskningsprogram
- Aktiv bruk av mulighetene i eksisterende ordninger som Offentlige utviklingskontrakter (Innovasjon Norge), SkatteFunn og Regionale Forskningsfond

5.3: Stimulere næringsliv og offentlig sektor til å ta i bruk studentenes kompetanse

Studenter kan, for både næringsliv og offentlig sektor, utgjøre en kompetanseressurs gjennom studieløpet. Gjennom studentoppgaver og praksisperioder tilfører studentene virksomhetene oppdatert kunnskap, nye impulser og innfallsvinkler. Likeså viktig som studentens arbeid i virksomhetene, er den kompetanseressursen som følger studenten gjennom veileder og tilgang på fagmiljø. De regionale FoU-virkemidlene skal brukes til å fremme Trøndelag som en attraktiv "karreierregion" for studentene hvor virksomheter i regionen gjøre seg attraktive for studentene og fagmiljøene og bidra til en bedre tilpassing mellom studentens kompetanse og næringslivet og offentlig sektors behov.

- Ha tiltak for at virksomheter i hele Trøndelag gjør bruk studentene som en ressurs.
- Bidra til at fagpersonene ved lærestedene knytter kontakter med virksomheter også i distriktene.
- Tilpasning av studieplaner med bakgrunn i regionens behov for kompetanse
- Styrke arbeidet med studentmobilitet, herunder øke antallet studentoppgaver i næringslivet i hele Trøndelag.
- Bruke næringshagene aktivt i arbeidet med studentmobilitet
- Motivere og knytte studenter og fagmiljø til lokale virksomheter, offentlig og privat.
- Utvikle Trainee-ordningene
- "Serieoppgaver" for studenter. Tilrettelegge for at studenter kan gjøre oppgaver parallelt eller at en oppgave kan påbegynnes av en student og videreføres av en annen. Det sikrer at også større prosjekt kan gjøres som studentoppgaver, men utfordringen er at dette krever mer tilrettelegging

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

- Veilederressurser til koordinering. For å få flere studenter involvert i FoU prosjekt, trengs det tid og kapasitet til koordinering. FoU prosjekt bør derfor gis rammer til dette, evt at det finnes egne virkemidler for slik aktivitet.

5.4: Tilpasse og bruke virkemidlene målrettet mot næringsliv og offentlig sektor

Trøndersk næringsliv og offentlig sektor har et bredt spekter av virkemidler å benytte i sitt FoU-arbeid. De regionale FoU-virkemidlene skal gjøres relevante for de virksomhetene som tradisjonelt har liten erfaring eller kunnskap med å ta i bruk FoU-virkemidler, men hvor det likevel er et potensial for utvikling innenfor viktige innsatsområder i regionen.

- virkemidlene skal tilpasses offentlig sektor sine behov.
- Arbeide for å fremme flere brukerstyrte prosjekter i offentlig sektor
- Tilrettelegge for finansiell samhandling mellom offentlige og private virksomheter og UoH-sektoren
- Påvirke nasjonale myndigheter og Forskningsrådet for tilpasning av virkemidler
- Samhandling mellom virkemiddelaktørene for forenkling, koordinering og helhetsperspektiv i virkemiddelbruken.
- Dialog om mulige FoU-prosjekter mellom VRI, Innovasjon Norge, Regionalt forskningsfond og fylkeskommunene for å dele prosjekterfaring.
- Utvikle nye virkemidler, særlig innenfor offentlig sektor

5.5 Styrke de regionale FoU-miljøene for å dekke regionens kompetanse- og utviklingsbehov

Trøndelag har et sterkt forsknings- og utdanningsmiljø representert av universitet, høyskoler og forskningsinstitutter. Sammen kan institusjonene tilby utdanning og FoU innenfor de fleste fagområder. De regionale FoU-virkemidlene skal brukes til at kompetansemiljøene i regionen skal være bidragsytere til nyskaping og innovasjon og være sentrale samarbeidspartnere for trønderske virksomheter.

- styrke samhandling miljøene i regionen.
- Bidra til at FoU-aktører og andre sentrale regionale aktører samarbeider i strategiprosesser og utviklingsprosjekter,
- Finne arbeidsformer som styrker kunnskaps- og utdanningsinstitusjonenes bidrag til utvikling og nyskaping i regionen.
- Ha en oppdatert oversikt over FoU miljø på de strategiske satsingsområdene i regionen.

Trondheim Helseklynge

Forskning og utdanning innen samhandling og innovasjon

TRONDHEIM KOMMUNE

Kunnskapen du trenger

- Trekke FoU-miljøene sterkere inn i arbeidet med utviklingsstrategier innenfor næringsliv og offentlig virksomhet.
- Utvikle strukturer som bidrar til bedre samhandling mellom FoU-miljøene.
- Stimulere til tettere samarbeid mellom de ulike FoU-aktørene i Trøndelag gjennom RFF, VRI og andre tiltak.
- Skape bedre kunnskap om hverandre gjennom å videreutvikle arenaer mellom næringsliv, offentlig virksomhet og FoU.
- Aktiv bruk av forskerprosjekter og institusjonsprosjekter gjennom Regionale forskningsfond
- Bidra til samhandling, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK) mellom FoU miljøene.

5.6: Utvikle Trøndelag som "levende laboratorium" for å øke de regionale effektene av nasjonale FoU-miljø i regionen.

Levende laboratorium er et konsept hvor forskningen foregår i brukerens eget miljø. De regionale FoU-virkemidlene skal brukes til at nasjonale og regionale miljø i regionen samarbeider om viktige innsatsområder og lager regionale strukturer (konsortium) hvor man har som målsetting å prøve ut forskningsideer i stor skala i brukermiljø.

- Utarbeide en regional foresight som beredskap for å innhente fremtidsrelevant kunnskap for å mobilisere til felles handlinger.
- Bidra til etablering av regionale konsortium på viktige forskningsområder
- Velferdsteknologi
- Etablere FoU enheter i kommunene som kan bidra til samarbeid og tilrettelegging.